

EGY TÉVES SZÍNHÁZTÖRTÉNETI ADAT NYOMÁBAN

K Á I C H K A T A L I N

Amikor az 1987-ben Kabos Gyuláról megjelent kiadványt kézhez kaptuk, kíváncsian lapozgattuk a pályakezdő színészlől szóló oldalakat, lévén hogy vidékünk színháztörténeti adatai után kutatva már tudtuk: nemcsak Szabadka, de jóval előtte Nagybecskerek és Zombor színházkedvelő közönsége is tanúja lehetett az 1910-es évek második felében a nagy magyar komikus első színpadi sikereinek. Sőt, az ifj. Polgár Károly által jól szervezett vidéki társulattal 1908 nyarán Belgrádba is eljutott Kabos. Czenner Mihály tanulmánya szerint az ötnapos vendégszereplés kezdete 1908. július 5-e volt. A szerző felsorolta az előadott operetteket is. Ezek szerint a *Boccaccio*, *A denevér*, a *Varázskeringő*, a *Casanova* és *A szultán* volt műsoron, délutáni előadásként pedig a *Katalin*.

A könyvben említett adatok hitelességének megkérdőjelezésére akkor került sor, amikor a nagybecskereki *Torontál* színháztörténeti adatainak kicédulázásával bbelődtem, ugyanis 1908. július 8-án a 154. számban egy nagyobb lélegzetű hír látott napvilágot, melyben arról tájékoztatták Polgár Károly társulatának helybeli közönségét, hogy a Délvidéki Színikerület közkedvelt igazgatója nyolcvantagú színészgárdájával és saját zenekarral nagy dicsőséget szerzett a magyar színeszetnek Belgrádban. E hír szerint a vendégszereplés kezdete 1908. július 2-a volt, és a műsorterv alapján a következő operettek előadását látták elő: *Boccaccio*, *Varázskeringő*, *Denevér*, *Katalin*, *Sogun*, *Víg özvegy*, *Casanova*, *Cigánybáró*, *Szép Galathea* és *Mikádó*, de a *Parasztbecsület* és a *Trubadúr* operák is a felsoroltak között szerepeltek. A hírközlő azt is tudni vélte, hogy a cikk megjelenésének napjáig hat előadást tapsolt meg a Kollaratz nézőterén lelkes ovációval a belgrádi előkelő közönség a diplomáciai testület és a katonai tisztikar jeles képviselőivel egyetemben. A magyar színészeknek az előadások után is bőven kijutott az ünneplésből. Az előadások megismétlésére vonatkozó kérelmekről is tájékoztatott a referens, és nem kis büszkeséggel állította: Péter király is megjelenik majd az előadások egyikén.

A belgrádi közönség kedvencévé lett színészek felsorolása sem maradt ki a hírből. Kapossy Józsat, Peterdy Etelt, Csanádi Irmát, Gózon Gyulát, Soly-mossyt, Gáthit, sőt Kabos Gyulát, valamint Kovács karmestert említette a hírközlő külön kihangsúlyozva Polgár Károly rendkívül nagy sikerét, aki a *Denevérben* Frankot alakította.

A téves adat kiigazítását a becskerekai magyar nyelvű színjátszás történetének megírásakor vettük tervbe, ami meg is történt, a könyv megjelenése azonban az ismert körülmények miatt eltolódott. Időközben két újabb, forrásértékű adatra bukkantunk. A *Színészek Lapjának* 1908. évi 22. számában tették közzé annak a szeptember 1-jén megtartott ülésnek a jegyzőkönyvét, melyet az Országos Színész Egyesület központi igazgatótanácsa tartott, s amely egy jelentős színházművészeti eseményt rögzített, nevezetesen ifj. Polgár Károly társulatának belgrádi vendégszereplését.

„Polgár Károly – olvashatjuk többek között – derék társulatával, teljes zenekarával Belgrádban vendégszerepelt és fényes diadalt aratott F. év július 2–7-éig mindenkor zsúfolt ház előtt előadták [a] *Boccaccio*, *Varázskeringő*, *Casanova*, *Denevér*, *Katalin* és *Szultán* operetteket a szerb sajtó és a nagy közönség lelkesültsége mellett.

Megemlítsére méltó az a kedvesség és figyelem, amit különösen Nusics (a szerb hírlapok elnöke) gyakorolt színészeinkkel szemben. Az intelligencia úgyszólván leste az alkalmat, hogy a színészek társaságába kerülhessen. Ami pedig a szerb színészetet illeti, úgy bántak a magyar színtársulat tagjaival, mintha azok testvéreik lettek volna s úgy ők, mint a magyar társulat tagjai magyar nemzeti és szerb színekből összeállított kokárdákat viseltek, a társulatot pedig búcsúzáskor a hajóállomásnál az összegyűlt óriási nagy közönség »Zsivió Magyarzska« kiáltásokkal búcsúztatta el.”

A magyar kultúra terjesztése szempontjából az esemény példamutató jellegét is kihangsúlyozta a jegyzőkönyv, külön megjegyezvén hogy „a művészet és a kultúra simítja el az idegen népek között az ellentéteket”.

Ami a vendégszereplés kezdetét és tartamát (de nem tartalmát is) illeti, két azonos korabeli adat állt tehát rendelkezésünkre, s úgy véltük, ezzel végleg eldőlt: Czenner Mihály tévedett, amikor 1908. július 2-a helyett 5-ét említette. További kutatásra a műsorrend körüli különbözőségek ösztökéltek. Megoldással, evidens, hogy a napisajtó kecsgetetett, ezért a *Politika* vonatkozó számaait igyekeztünk felkutatni. Nagy volt a meglepetés, amikor 1908. július 1. és 15. között, a színházi eseményekre vonatkozó hírek között, e mindenképpen jelentősnek nevezett esetről egy betű sem jelent meg. Miután a *Torontál* július 8-i száma arról számolt be, hogy a vendégszereplés már folyamatban van, a tovább keresést júniusban folytattuk, és ekkor derült ki, hogy mindkét korabeli forrás (a *Torontál* és a Jegyzőkönyv) adatai tévesek voltak. Hogy mi okozhatta az elírást, nem tudtuk megfejteni, de ez most már kevésbé

volt lényeges: a *Politika* segítségével megállapíthatóvá vált a vendégszereplés kezdete és vége, valamint a műsorrend pontosítása.

A június 16-i számban arról olvashatunk, hogy Károlyi úr (értsd Polgár Károly), a magyar operatársulat igazgatója Belgrádban járt a 19-én kezdődő vendégszereplés előkészületeinek megtétele céljából. A következő hír már a *Varázskeringő* című operettre vonatkozott, melyet nagyszámú közönség előtt játszott a kiváló társulat, s melyben Peterdy Etelka aratta a legnagyobb sikert. A *Denevér* előadásában Kapossy Józsa mint Rosalinda ritka szép hangjával és kecses színpadi mozgásával lopta be magát a közönség szívébe, míg Csanádi Irma Orlovszkyként kellemesen csengő hangjával és pompás megjelenésével ugyancsak elragadtatta a jelenlévőket. A G. aláírású cikkfró az egész együtttest megdicsérte állítván, hogy „királyi színpadunkon ritkán találkoztunk hasonlóan jó társulattal”.

Június 22-ére két operett, a *Katalin* (délután) és a *Sogun* előadását hirdette a *Politika*. Ez utóbbit úgy harangozta be G. mint a kínai életből vett kellemes történetet, eredeti amerikai zenével.

A vendégszereplést június 23-án a „modern magyar operett”, a *Casanova* zárta, függetlenül attól, hogy a J. aláírású hírközlő arról számolt be, miszerint Károlyi úr (!) társulatának előadásai iránt nagy az érdeklődés, ezért az igazgató úgy döntött, két nappal meghosszabbítja a belgrádi tartózkodást, mikor is a *Víg özeveg*, majd pedig a *Cigánybáró* kerül bemutatásra. Hogy e terv kútba esett, bármilyen hihetetlenül is hangzik – lévén hogy operett-előadásokról volt szó – a szűk látókörű napi politika volt a ludas.

Mi is történt tulajdonképpen? Glavári Hanna és a montenegrói Daniló története, mely tüneményes, mindent felülmúló nemzetközi sikert mondhatott a magáénak, a szerb/montenegrói nemzeti önértet megsértése lehetőségének gyanúját keltette fel az azt árgus szemekkel őrzők körében, és annak ellenére, hogy ígéretet kaptak arra vonatkozóan, miszerint a színészek játékkukkal semmiben sem fogják neveltség tárgyává tenni a montenegróiakat, mégis az aggályoskodók véleménye lett a döntő, Polgár Károly pedig elállt mind a két előadástól, és június 24-én a társulat elhagyta a szerb fővárost.

Végezetül tehát a következő tényeket állapíthatjuk meg ifj. Polgár Károly társulatának belgrádi vendégszereplésével kapcsolatban. Az esemény 1908. június 19. és 23. között zajlott le, az előadott operettek pedig a *Boccaccio*, a *Varázskeringő*, a *Denevér*, a *Sogun*, a *Katalin* és a *Casanova* voltak. Feltehetően a *Politika* napilapban közzétett vonatkozó hírekben nem történt elírás, kivéve a társulat igazgatójának nevét, akit következetesen Károlyi úrnak (g. Karolji) neveztek a referensek.